RECOMANDARE PENTRU ATRIBUIREA CALITĂȚII DE MEMBRU DE ONOARE AL ACADEMIEI ROMÂNE PROFESORULUI DUMITRU VITCU*

Centrul universitar și academic de la Iași beneficiază de o largă și statornică recunoaștere națională și internațională în sfera științelor istorice și arheologice, dobândită datorită vechilor sale tradiții cărturărești și a performanțelor științifice obținute de generațiile de specialiști în ultimele decenii. Unitățile de cercetare, învățământ și altă natură, arondate institutelor academice, facultăților de istorie și litere, muzeelor și arhivelor, au reprezentat spații efervescente unde și-au desfășurat activitatea numeroși împătimiți în investigarea vremurilor revolute, cu contribuții de seamă la decriptarea tainelor trecutului. Practic în anii din urmă s-au obținut rezultate meritorii în toate palierele cronologice ale istoriei naționale, cu abordări înnoitoare și fertile, întrucâtva mai epatante fiind poate cele din sfera medievisticii și a perioadei moderne.

În domeniul epocii moderne la Iași s-a conturat, încă cu jumătate de veac în urmă, un nucleu remarcabil de specialiști într-un context laborios și creativ, avându-i drept mentori, între alții, pe Gheorghe Platon, Alexandru Zub, Leonid Boicu și Corneliu Istrate, cărora li s-au alăturat ulterior Dumitru Vitcu, Gheorghe Cliveti, Alexandru-Florin Platon, Mihai-Ștefan Ceaușu, Cristian Ploscaru și alți colegi.

Despre activitatea științifică a profesorului Dumitru Vitcu îmi revine responsabilitatea de a prezenta în fața distinșilor participanți la Adunarea generală

* Prezentată la Adunarea generală de alegeri a Academiei Române din 28 mai 2025.

anumite considerații lapidare, îndreptățite de faptul că de relativ puțin timp în urmă, în ședința Secției de Științe Istorice și Arheologie din 28 februarie 2024, propunerea de a i se acorda calitatea de Membru de onoare a Academiei Române a întrunit 12 voturi din cele 13 exprimate de membrii săi, decizie validată ulterior și de Prezidiul Academiei. Ar trebui poate de amintit că persoana profesorului Vitcu se afla în vizorul Secției de destul de multă vreme, propuneri privind cooptarea sa în rândurile membrilor de onoare ai Academiei parvenindu-ne încă din 2018 de la regretatul profesor Ioan Caproșu, membru de onoare al Academiei Române, precum și din 2022 și 2024 de la academicienii Alexandru Zub și, respectiv, Dorina N. Rusu, ale căror considerații docte le-am utilizat pentru creionarea efigiei de erudit.

Dumitru Vitcu s-a născut la 2 martie 1940 în comuna Ibănești, din județul Botoșani, zonă din extremitatea septentrională a Moldovei, în care, după Nicolae Iorga, și-au avut locul de obârșie mulți alți istorici de seamă. Între anii 1957 și 1962 a urmat cursurile Facultății de Istorie-Filosofie, specializarea Istorie-Limba și Literatura română, din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași. Calificativele excelente obținute la examenele susținute de-a lungul celor cinci ani de studii au cântărit mult și i-au facilitat angajarea, imediat după prezentarea tezei de licență și a examenului de absolvire, în calitatea de cercetător științific la Institutul de Istorie (și Arheologie) „A. D. Xenopol" din Iași al Academiei Române, unde a slujit cu devoțiune exemplară vreme de aproape un demisecol, până la pensionarea survenită în anul 2007. Aici a avut șansa de a fi coleg cu specialiști aparținând unor generații diferite, de la care a preluat și asimilat cu simț eclectic nu doar știința, ci și metodologia cercetării istorice, cu vădită predilecție pentru studiul izvoarelor documentare inedite.

Încă din primii ani de ucenicie – beneficiind de cumpănitele sfaturi primite de la profesorul Dimitrie Berlescu, autor mai puțin prolific, dar bun pedagog, care avea să-i fie și îndrumător doctoral, precum și de la colegii mai experimentați din Institut, în frunte cu Leonid Boicu, – a întreprins o sistematică investigare a fondurilor documentare păstrate în depozitele arhivistice de la Iași și București, iar rezultatele palpabile nu au întârziat să apară într-o cadență firească. Pe baza surselor colectate, a întocmit o laborioasă şi temeinic documentată teză de doctorat, consacrată *Istoriei salinelor Moldovei în epoca modernă*, o tematică puțin frecventată până atunci în literatura autohtonă de specialitate, finalizată şi susţinută cu succes în anul 1974 la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași. Această lucrare a fost succedată de elaborarea unui masiv tom de documente consacrat frământărilor ţărăneşti din Moldova în deceniul premergător Unirii Principatelor, tipărit ceva mai târziu în colaborare, sub titlul *Între Revoluţie şi Unire. Pagini de istorie socială.* Caracterul inedit al acestor volume, anticipate şi continuate printr-o suită de studii analitice secvenţiale şi-a pus ulterior amprenta pe întreaga dotă ştiinţifică a cercetătorului, indiferent de domeniul abordat ori de tematica viitoarelor sale contribuţii.

Nu numai istoria economică şi socială a Moldovei i-au monopolizat atenţia, ci treptat între preocupările sale au intrat și aspectele vieții politice şi raporturile diplomatice ale Principatelor Române – Unite, după 1859, constituind o altă direcţie predilectă de cercetare pentru tânărul *doctor în istorie*, care i-au asigurat o largă popularitate printre colegii de breaslă, poate și pentru că subiectele de istorie evenimențială atrag de regulă un număr mai mare de cititori decât alte domenii.

Totodată, prin lucrările cu acest profil a dobândit și recunoaşterea din partea celui mai înalt for ştiinţific şi cultural al ţării, Academia Română, care i-a acordat în 1979 Premiul „Nicolae Bălcescu" pentru volumul *Diplomaţii Unirii*, unde sunt expuse profilurile biografice ale principalilor artizani ai unui moment de covârșitoare importanță pentru destinul istoric al românității: unirea Moldovei cu Țara Românească.

Cu spiritul său penetrant ilustrul polihistor Thomas Carlyre surprinsese la vremea sa o realitate ce încorpora o încărcătură axiomatică: *In books lies the soul of the whole past time* („În cărți sălășluiește sufletul întregului timp trecut"). Poate de aceea, una dintre menirile prioritare ale tomurilor istoricilor converg spre reliefarea esenței evoluției comunităților umane la un anumit moment dat. Survolarea creațiilor colegului Dumitru Vitcu ne edifică faptul că și stăruințele sale au vizat consecvent asemenea imperative.

Dăruirea şi abnegaţia sa profesională i-au sporit cu timpul notorietatea, făcându-l eligibil şi beneficiar al unei burse de studiu IREX, la Library of Congress din Washington D.C., cea mai mare bibliotecă din lume, în anul 1980, și ulterior al unei burse Fulbright la Emerson College (1983) și Boston College (1984), în statul Massachusetts, unde a avut oportunitatea de a frecventa mai multe biblioteci și arhive de dincolo de Atlantic și a-și îmbogăți propria experiență profesională prin contactele directe cu prestigioși istorici americani având preocupări statornice pentru trecutul românesc și al regiunilor sud-est europene: Radu R. Florescu, Barbara Jelavich, Glenn E. Torrey, Paul D. Quinlan, Paul E. Michelson etc.

Abundența, diversitatea și ineditul materialului documentar, colectat cu prilejul celor două descinderi transoceanice, i-au extins orizontul tematic al propriilor preocupări ştiinţifice, alăturând celor precedente două noi direcţii de cercetare: istoria relaţiilor internaţionale ale României moderne şi, respectiv, istoria culturii. Pentru prima dintre acestea avea să publice mai târziu volumele *Relaţiile româno-americane timpurii. Convergenţe-divergenţe* (2000) şi *Lumea românească şi Balcanii în reportajele corespondenţilor americani de război. 1877–1878* (2005). Cea de a doua direcţie este ilustrată prin alte două cărţi relevante, cu titlul întrucâtva identic, *George Enescu în spaţiul artistic american* (1994), urmată de *George Enescu în spaţiul artistic americano-canadian* (2009), cărţi care l-au făcut cunoscut în lumea enescologilor şi muzicologilor, prilejuindu-i participarea – ca invitat special – la două reuniuni internaţionale dedicate marelui compozitor român, organizate în Statele Unite la Pella-Iowa (1996) şi New York City (2005).

Dintre stagiile de documentare externe, de real folos i-a fost cel din defuncta Uniune Sovietică de la Moscova, Leningrad și Kiev, dar și altele întreprinse în vremea vechiului regim în fostele state socialiste europene, mijlocite de contactele Serviciului de relații externe al Academiei Române, ca și cele mai recente din Marea Britanie, subvenționate din propriile resurse materiale.

Noul context politic intern de după decembrie 1989 nu i-a modificat ritmul şi capacitatea de muncă, derulate cu plusul de experienţă profesională şi cu sporul de energie insuflate prin liberalizarea scrisului istoric şi prin deblocarea sistemului de promovări într-un domeniu ce părea încremenit *sine die.* După două decenii de susţinută activitate ştiinţifică, ilustrată prin volumele deja amintite, prin zecile de studii analitice, note, comunicări şi recenzii, publicate în varii reviste de profil,

cercetătorul Dumitru Vitcu a putut fi avansat, în mod normal, mai întâi în funcţia de cercetător ştiinţific II (1990), iar apoi şi în cea de cercetător ştiinţific I (1994) la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” din Iași, ipostază în care a fost invitat să cumuleze poziţia didactică de profesor titular la Facultatea de Istorie şi Geografie a Universităţii „Ștefan cel Mare” din Suceava (1996–2010) (din 2010 fiind consultant), unde din anul 1999 a dobândit calitatea de conducător de doctorat.

Preocupările didactice nu l-au îndepărtat de activitatea ştiinţifică, ci dimpotrivă, vechilor domenii de cercetare, care îl consacraseră deja ca o voce distinctă şi autoritară a istoriografiei româneşti, adăugându-le o direcţie nouă, istoria minorităţilor etnice, astfel că în anul 1996, în colaborare cu colegul arheolog şi clasicist dr. Silviu Sanie de la Institutul de Arheologie din Iaşi, a fondat și editat revista *Studia et acta historiae Iudaeorum Romaniae,* publicaţie ajunsă până la cel de-al XIV-lea tom, beneficiind de cuvenita vizibilitate şi recunoaştere, deopotrivă pe plan intern, cât şi pe cel internaţional.

De asemenea, s-a evidențiat în calitatea de editor al volumelor de studii ale unor prestigioși istorici ieșeni: Constantin C. Angelescu (*Scrieri alese. Drept*, *istorie*, *cultură*, Iași, 2005, 512 p.) și Leonid Boicu (*Scrieri istorice alese*, Iași, 2011, 544 p.), pe care le-a însoțit de consistente evaluări critice ale prestației lor științifice. Totodată, şi-a asumat răspunderea finalizării unui vechi şi anevoios proiect ştiinţific al institutului ieșean și anume publicarea *Regulamentului Organic al Moldovei*, primul așezământ constituțional modern din spațiul românesc extracarpatic, într-o ediţie critică integrală, realizată în colaborare cu regretații colegi Gabriel Bădărău și Corneliu Istrate (2004), reeditată de unul singur în anul 2022 la un înalt standard al exigențelor.

De-a lungul anilor, prof. Dumitru Vitcu s-a dovedit deosebit de ataşat de Academia Română, atât ca membru al unui institut de prestigiu din subordinea înaltului for cultural și științific al țării, cât şi prin implicarea la organizarea unor manifestări în Aula Academiei de la București și la Filiala de la Iași a Academiei, unde a susținut conferințe consacrate domnitorului Alexandru Ioan Cuza și înfăptuirii Unirii din 1859. O contribuţie meritorie şi-a adus-o şi prin colaborarea la ediţia a 2-a a monumentalei lucrări din planul prioritar al Academiei Române: tratatul *Istoria românilor*, volumul VII, tomul II, intitulat *De la Independenţă la Marea Unire (1978–1918),* apărut în 2015.

Pentru activitatea sa deosebit de bogată pusă în slujba muzei Clio, prof. Dumitru Vitcu a fost recompensat cu importante distincţii: Premiul „Nicolae Bălcescu” al Academiei Române, Premiul revistei ieşene „Cronica”, Ordinul „Meritul pentru învăţământ” în grad de Cavaler. De asemenea, este membru în colegiul de redacţie al „Anuarului Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” (din 1986) şi al revistei „Codrul Cosminului” din Suceava (din 1998), precum şi coordonator al colecţiei „Historia Magistra Vitae” a Editurii „Junimea” din Iaşi.

Într-o listă selectivă a celor mai semnificative publicații ale sale nu trebuie să lipsească, după opinia noastră, următoarele volume:

- *Diplomații Unirii*, București, 1979, 256 p. (versiunea în engleză *Diplomats of the Union*, București, 1989, 176 p.; ed. a 2-a, Iași, 2019, 417 p.).
- *Istoria salinelor Moldovei în epoca modernă*, Iași, 1987, 268 p.

– *George Enescu în spațiul artistic american*, Iași, 1994, 426 p.;
– *Civilizația veche românească din Moldova*, Chișinău, 1995, 80 p.
– *Între Revoluție și Unire. Pagini de istorie socială*, Iași, 1997, 332 p.
– *Relații româno-americane timpurii. Convergențe-divergențe*, București, 2000, 358 p.
– *Modernizare și construcție națională. Rolul factorului alogen*, *1832–1918*, Iași, 2002, 384 p.
– *Lumea românească și Balcanii în reportajele corespondenților americani de război (1877–1878)*, Iași, 2005, 502 p.
– *Precursori ai modernizării societății românești: Carol Mihalic de Hodocin*, Iași, 2015, 290 p.
– *Caleidoscop istoriografic. Note*, *observații și sugestii doctorale*, Iași, 2017, 456 p.
– *Evreii în societatea românească modernă. Repere juridice*, *demografice*, *economice*, *sociale*, *politice și culturale*, Iași, 2020, 460 p.
– *Izvoare statistice privind mutațiile demografice la est de Carpați în secolele XIX–XX*, Iași, 2011, 247 p. (în colaborare cu Cătălin Turliuc și Mihai-Ștefan Ceaușu).

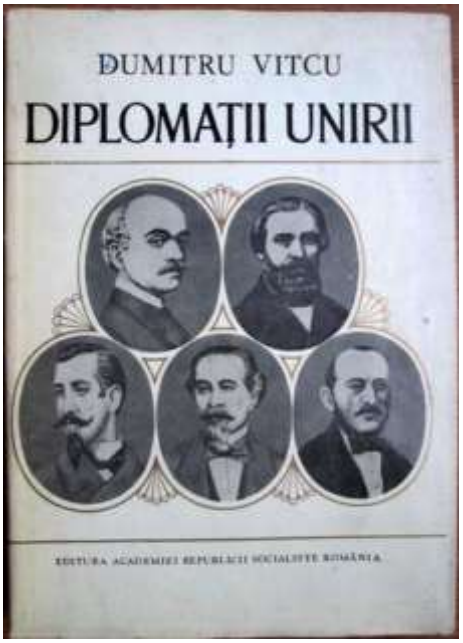
Specialist recunoscut al istoriei moderne în țară și străinătate, cu preocupări și contribuții științifice axate inițial pe domeniile vieții economico-sociale și politice ale Principatelor Române preunioniste, extinse apoi asupra istoriei diplomației românești și a evoluției relațiilor externe ale statului român modern, a istoriei minorităților etnice, a imagologiei, istoriografiei și culturii românești moderne (de la mijlocul secolului al XVIII-lea și până la 1918), concretizate în peste 20 de volume proprii sau editate și peste 300 de studii și articole științifice, în publicații de profil din țară și de dincolo de hotare, istoricul şi omul de cultură Dumitru Vitcu a acumulat o zestre ştiinţifică substanţială, ilustrând, într-o generoasă paletă tematică, erudiţie, profunzime, temeinicie analitică, ca şi capacitate de sinteză, calități peste care nu s-a așternut vălul uitării, ci l-au propulsat în elita istoriografiei românești contemporane.

*

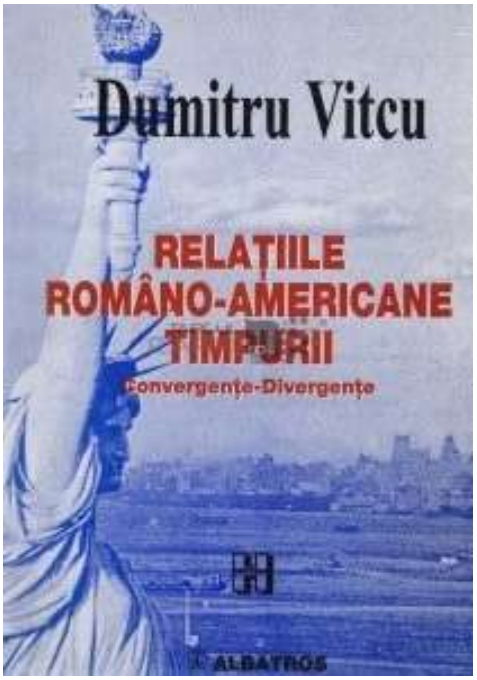
Membrii Secției de științe istorice și arheologie anunță cu profundă tristețe stingerea din viață, în ziua de 13 noiembrie 2025, a colegului lor, profesorul și omul de cultură Dumitru Vitcu, membru de onoare, specialist recunoscut al istoriei moderne a României.

Victor Spinei

DUMITRU VITCU
ISTORIA
SALINELOR MOLDOVEI
IN EPOCA MODERNA
UNIVERSITATEA „AL.I.CUZA"
IAŞI - 1987

DUMITRU VITCU
DIPLOMAȚII UNIRII

PRIN
LABIRINTUL
ISTORIEI
stat, societate şi individ
în perioada
construcţiei naţionale
coordonator
DUMITRU VITCU
EDITURA JUNIMEA

Dumitru Vitcu
RELAȚIILE
ROMÂNO-AMERICANE
TIMPURII
Convergențe-Divergențe
ALBATROS